

Monitoring Lęgowych Sów Leśnych

Instrukcja dla obserwatorów

1. Podstawowe informacje o programie

Monitoring Lęgowych Sów Leśnych (MLSL) jest programem rozpoczętym w roku 2010 w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzonego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) i finansowanego w całości przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Monitoring ten obejmuje lęgowe populacje czterech gatunków sów leśnych wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej UE: puchacza, puszczyka uralskiego, włośchatkę, sóweczkę. Dodatkowo liczeniem objęte są występujące na tych powierzchniach dwa kolejne gatunki sów: puszczyk oraz uszatka. Celem programu jest uzyskanie corocznych wskaźników liczebności i rozpowszechnienia populacji wymienionych gatunków.

2. Gatunki objęte monitoringiem

W ramach programu rejestrowane są stwierdzenia – przede wszystkim głosowe – czterech gatunków sów, traktowanych jako gatunki **podstawowe** oraz dwóch gatunków **uzupełniających** (tab. 1). Ponadto, obserwatorzy proszeni są o rejestrowanie stwierdzeń pozostałych gatunków sów, traktowanych jako gatunki **dodatkowe**.

Tabela 1. Lista gatunków ptaków objętych Monitoringiem Lęgowych Sów Leśnych

Gatunki podstawowe	
1	Puchacz <i>Bubo bubo</i>
2	Puszczyk uralski <i>Strix uralensis</i>
3	Włośchatka <i>Aegolius funereus</i>
4	Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>
Gatunki uzupełniające	
5	Uszatka <i>Asio otus</i>
6	Puszczyk <i>Strix aluco</i>
Gatunki dodatkowe	
7	Płomykówka <i>Tyto alba</i>
8	Pójdźka <i>Athene noctua</i>
9	Uszatka błotna <i>Asio flammeus</i>
10	Puszczyk mszarny <i>Strix nebulosa</i>

3. Rejestrowane dane i system doboru powierzchni

3.1 Rodzaj monitoringu

Dane są pozyskiwane w oparciu o metodykę sondażową (reprezentacyjną), tj. z wykorzystaniem powierzchni próbnych.

System próbkowania opiera się na próbkowaniu warstwowym, w ramach którego wskazanych jest 45 powierzchni próbnych 5x5 km. Powtarzanie liczeń corocznie na tym samym zbiorze powierzchni próbnych zapewnia porównywalność uzyskiwanych wskaźników liczebności populacji lęgowej.

W obrębie każdej powierzchni próbnej zakłada się wykonanie corocznie trzech kontroli: dwóch kontroli nocnych oraz jednej wieczornej lub rannej, połączonych ze stymulacją głosową gatunków docelowych.

3.2 Populacja docelowa będąca przedmiotem monitoringu

Dla czterech gatunków podstawowych i dwóch uzupełniających, populację docelową stanowi w każdym przypadku krajowa populacja lęgowa, występująca w granicach rozpoznanego areálu gniazdowego (patrz niżej: *Sposób wskazania i liczba powierzchni próbnych*).

3.3 Frekwencja pomiarów

Liczenia monitoringowe prowadzone są corocznie na wskazanych 45 powierzchniach próbnych. W ramach corocznych badań powierzchnie kontrolowane są trzykrotnie w ciągu sezonu lęgowego.

3.4 Sposób wskazania i liczba powierzchni próbnych

Powierzchnie próbne Monitoringu Lęgowych Sów Leśnych zostały wyznaczone poprzez reprezentatywne próbkowanie areálu występowania sześciu gatunków docelowych (puszczyk, uszatka, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka, puchacz) w oparciu o siatkę kwadratów 10x10 km. Korzystając z danych „Atlasu rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004” (Sikora i in. 2007), które dodatkowo zostały zaktualizowane o niepublikowane dane Stowarzyszenia Ochrony Sów, dla każdego kwadratu 10x10 km na terenie Polski określono liczbę występujących w nim gatunków docelowych. W tych obliczeniach pomięto 2 gatunki: puszczyka oraz uszatkę, zakładając że występują one na terenie całego kraju. Do dalszego losowania wyznaczono w ten sposób 862 kwadraty 10x10 km ze zróżnicowaną ilością występujących na ich terenie gatunków (tab. 2), tworzące operat losowania.

Tabela 2. Liczba kwadratów 10x10 km, w których występują 4 gatunki rzadkich sów: sóweczka, włośchatka, puszczyk uralski oraz puchacz

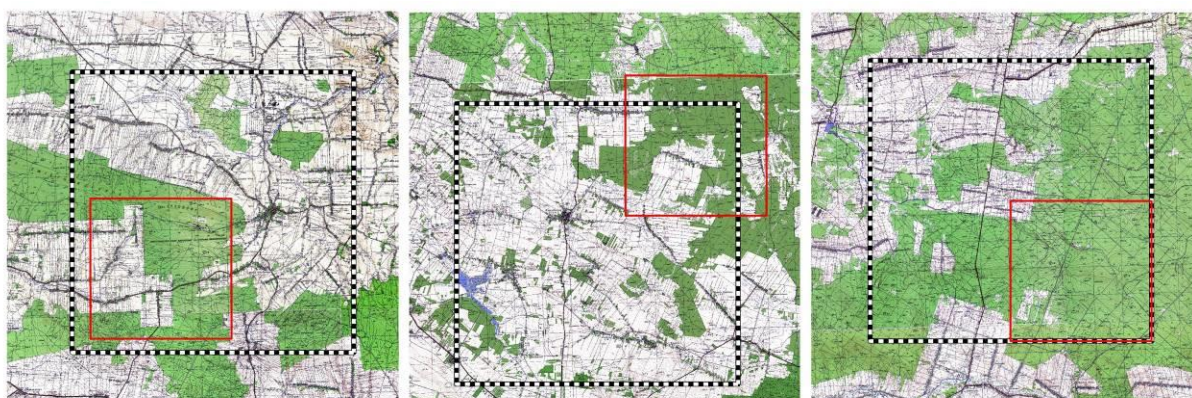
Liczba gatunków docelowych	Suma kwadratów 10 km x 10 km
1	506
2	220
3	84
4	52
Suma	862

726 kwadratów, w których występowały 1–2 gatunki rzadkie (3–4 gatunki włączając puszczyka i uszatkę) było rozmieszczonych równomiernie na obszarze całego kraju. Zostały włączone do losowania jako warstwa 1. Liczba powierzchni z 3–4 gatunkami rzadkimi (5–6) wynosiła 136. Ich rozmieszczenie skupiło się w 5 regionach, które zostały włączone do losowania jako 5 warstw (tab. 3). Przyjmując takie założenia, losowanie 45 powierzchni próbnych MLSL przeprowadzono w podziale na 6 warstw występowania gatunków docelowych (tab. 2).

Tabela 3. Podział potencjalnych powierzchni próbnych w poszczególnych regionach na warstwy przyjęte w losowaniu

Liczba gatunków docelowych	Liczba potencjalnych powierzchni	Warstwa	Region	Liczba powierzchni w warstwie	Liczba powierzchni wylosowanych
1-2 (3-4)	726	1	cały kraj	726	19
3-4 (5-6)	136	2	Pojezierze Pomorskie	8	2
		3	Mazury, Suwalszczyzna, Podlasie	17	4
		4	Dolny Śląsk, Sudety	20	5
		5	Karpaty	80	11
		6	Roztocze, Góry Świętokrzyskie	11	4
SUMA				862	45

W takim systemie, kwadrat o powierzchni 100 km² (10x10 km) jest traktowany jako nadrzędna powierzchnia monitoringowa, służąca do wskazania w jej granicach zasadniczej powierzchni próbnej. W obrębie nadrzędnej powierzchni monitoringowej obserwator musi wybrać na podstawie dostarczonej mapy topograficznej próbną powierzchnię monitoringową o wymiarach 5x5 km. Podstawową przesłanką do wyboru powierzchni próbnej powinno być zlokalizowanie jej w ten sposób, aby w jak największym stopniu obejmowała ona tereny leśne. W przypadku, gdy występuje trudność w zlokalizowaniu powierzchni próbnej w ten sposób w obrębie powierzchni nadrzędnej (np. rozdrobnione kompleksy leśne, duży kompleks częściowo poza granicą powierzchni głównej), dopuszcza się „wysunięcie” kwadratu powierzchni próbnej 5x5 km poza kwadrat powierzchni nadrzędnej 10x10 km, ale nie więcej niż o 50% powierzchni mniejszego z kwadratów. Przykładowe możliwości wyboru powierzchni próbnej przedstawiają poniższe rysunki (ryc. 1).

Ryc. 1. Przykładowe możliwości lokalizacji powierzchni próbnej 5x5 km (czerwony kwadrat) w granicach nadrzędnej powierzchni 10x10 km

3.5 Parametry podlegające rejestracji

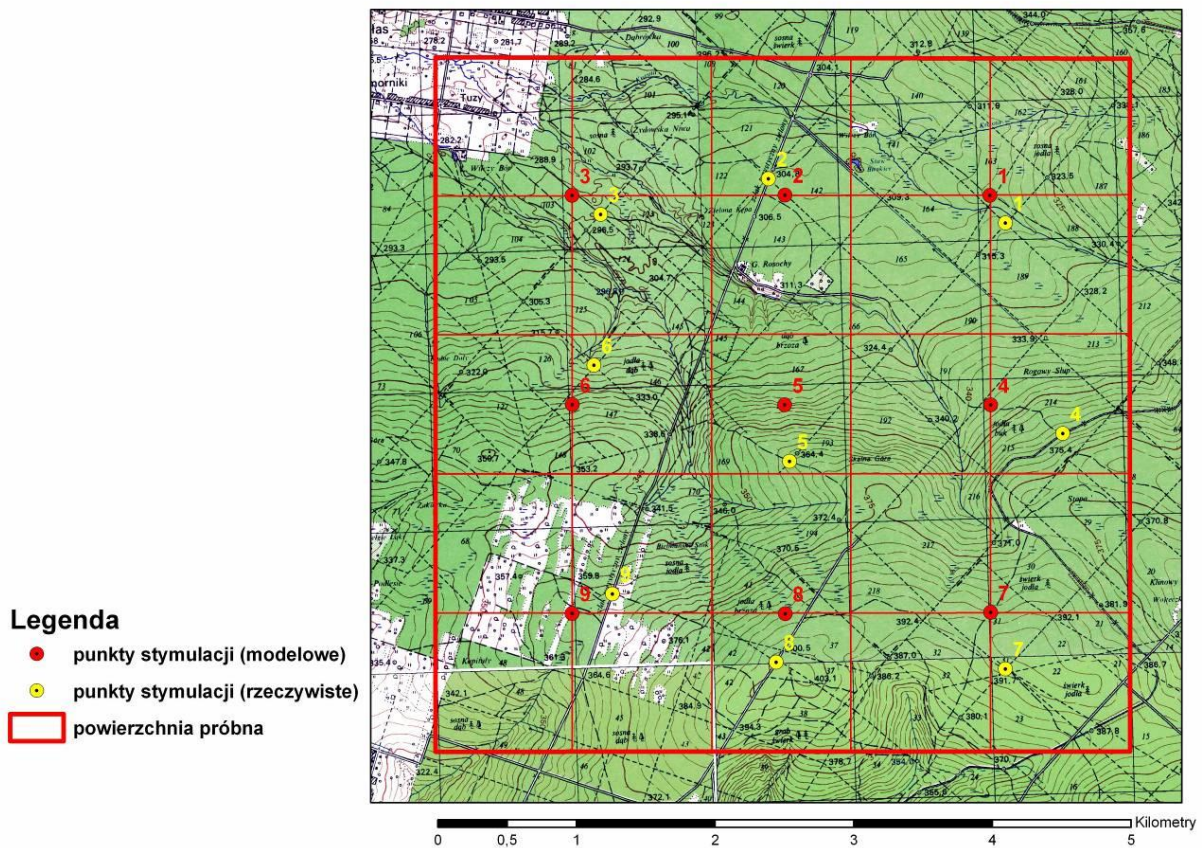
W trakcie kontroli rejestrowane będą wszystkie osobniki widziane lub słyszane (głównie jednak słyszane, z uwagi na fakt wykonywania kontroli w nocy). Uzyskane dane posłużą do oszacowania dwóch parametrów populacyjnych każdego gatunku:

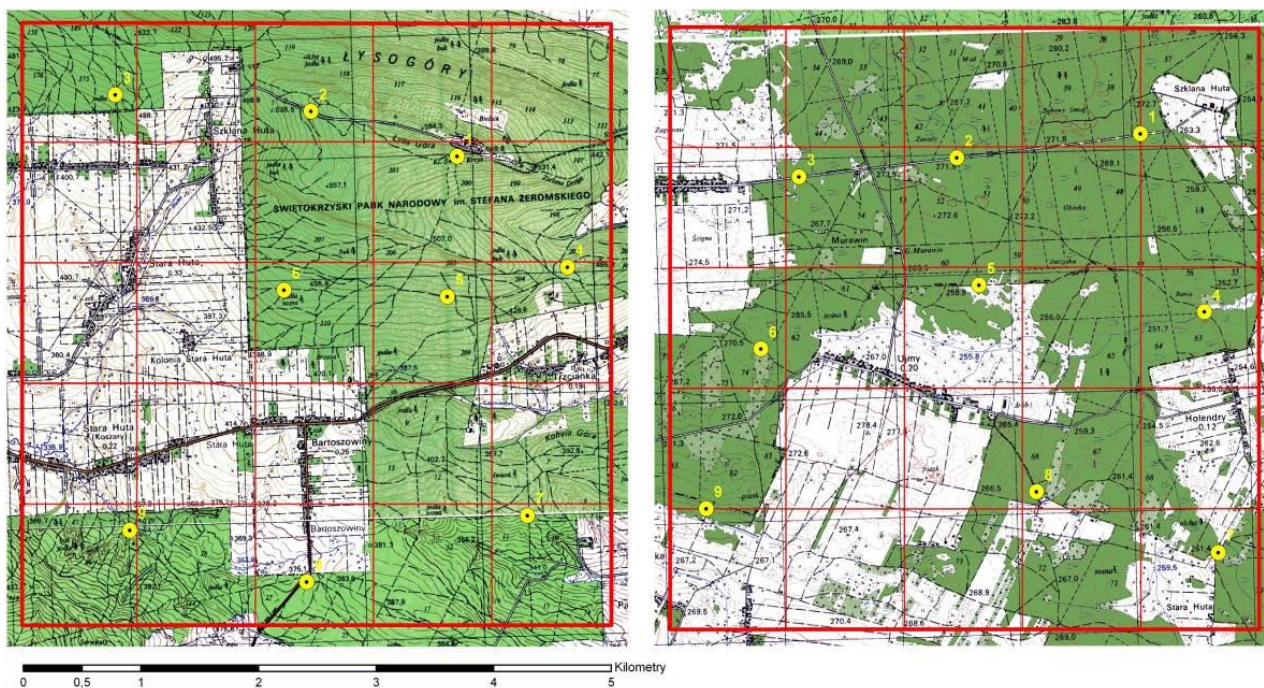
- (1) indeksu liczebności i populacji,
- (2) frekwencji powierzchni, na których stwierdzono dany gatunek (wyrażonej w relacji do wszystkich powierzchni objętych monitoringiem).

4. Techniki kontroli terenowej

4.1 Wybór punktów stymulacji głosowej

W obrębie powierzchni próbnej należy wyznaczyć 9 punktów, z których wykonywana będzie stymulacja gatunków docelowych. Rzeczywiste rozmieszczenie punktów należy dostosować do warunków terenowych (sieci dróg leśnych, konieczności odsunięcia od źródeł zakłóceń, np. potoku, drogi publicznej) w ten sposób, aby zlokalizowanie w terenie i dotarcie do punktów stymulacji było jak najprostsze i najmniej czasochłonne. Wskazane jest, aby rzeczywiste położenie punktów stymulacji ustalić w trakcie wizyty dziennej na wybranej powierzchni próbnej. Należy prowadzić stymulację z miejsc, które gwarantują dobre „rozchodzenie się” odtwarzanych głosów, np. przy powierzchniach otwartych jak śródleśne łąki, zręby, skrzyżowania linii oddziałowych, a unikać np. zwartych młodników, drągowin i drzewostanów z bujnym podszytem. W związku z tym położenie rzeczywistego punktu stymulacji w terenie może być nieco inne od wstępnie zaplanowanego tylko na podstawie mapy. Należy jednak stosować zasadę, że odległość pomiędzy sąsiednimi punktami stymulacji nie powinna być mniejsza niż 1 km oraz że punkty stymulacji powinny być w miarę równomiernie rozmieszczone na powierzchni leśnej wchodzącej w obręb powierzchni próbnej 5x5 km. Obserwator nadaje punktom kolejne numery od 1 do 9 według kierunku numeracji z E na W oraz z N na S. Przykłady rozmieszczenia punktów stymulacji przedstawiają rysunki (ryc. 2).

Ryc. 2. Przykładowe rozmieszczenie teoretycznych i rzeczywistych punktów stymulacji głosowej w granicach powierzchni próbnej 5x5 km

4.2 Terminy, pora i przebieg kontroli

(Uwaga! W 2025 roku wprowadzono zmiany merytoryczne w terminach kontroli. Więcej informacji znajduje się na końcu instrukcji)

Obserwator powinien wykonać trzy kontrole powierzchni próbnej: dwie kontrole nocne ukierunkowane na wykrycie puchacza, włośchatki i puszczyka uralskiego oraz jedną kontrolę o zmierzchu lub o świcie, ukierunkowaną na wykrycie sóweczki.

Gatunki podstawowe: włośchatka, puszczyk uralski, puchacz (poza sóweczką)

Należy wykonać dwie kontrole terenowe (nocne), w odstępie co najmniej 2 tygodni, w trakcie których, w każdym z dziewięciu wyznaczonych punktów stymulacji głosowej, obserwator rejestruje (po odtworzeniu głosów sów) występowanie trzech gatunków docelowych: włośchatki (kod zapisu AFU), puszczyka uralskiego (SXU), puchacza (BB). Terminy kontroli są następujące:

- **pierwsza kontrola:** 10 marca–31 marca;
- **druga kontrola:** 1 kwietnia–20 kwietnia.

W przypadku długotrwałego zalegania pokrywy śnieżnej lub występowania intensywnych roztopów na terenach górskich, po skontaktowaniu się z koordynatorem krajowym, jest możliwość wykonania kontroli w późniejszych terminach:

- **pierwsza kontrola:** do 30 kwietnia;
- **druga kontrola:** do 20 maja;

przy czym, kontrole należy wykonać zaraz po ustaniu złych warunków terenowych. W przypadku lat, w których warunki atmosferyczne i terenowe są dobre, obowiązują terminy bazowe.

Całość kontroli należy przeprowadzić w godzinach od 1 godz. po zachodzie słońca do 1 godz. przed wschodem słońca.

Kontrola powinna odbywać się w warunkach sprzyjających aktywności głosowej sów i być tak zaplanowana, aby w ciągu jednej nocy wykonać stymulację na wszystkich punktach.

Kontrola może być prowadzona przez dwóch obserwatorów wykonujących stymulacje na różnych punktach tej samej powierzchni próbnej. W takim wypadku należy jednak unikać prowadzenia jednoczesnej stymulacji na punktach sąsiadujących ze sobą.

Gatunki podstawowe: sóweczka

Ze względu na odrębną od pozostałych gatunków docelowych porę aktywności dobowej sóweczki (kod GP), należy wykonać kontrolę ukierunkowaną tylko na ten gatunek w terminie **10–31 marca**. Kontrola „sówczkowa” polega na przeprowadzeniu stymulacji tego gatunku na co najmniej 3 wybranych punktach stymulacji. Punkty stymulacji sóweczki należy wybrać (spośród 9 punktów stymulacji gatunków docelowych) uwzględniając wymagania siedliskowe tego gatunku. Stymulację należy prowadzić w godzinach od 1 godziny przed zachodem słońca do 1 godziny po zachodzie słońca lub od 1 godziny przed wschodem słońca do 1 godziny po wschodzie słońca.

Część lub całość kontroli ukierunkowanej na wykrycie sóweczki można przeprowadzić w tym samym terminie, co pierwsza kontrola terenowa ukierunkowana na pozostałe gatunki docelowe. Np. można wykonać stymulację sóweczki na 1–2 punktach (godzinę przed i po zachodzie słońca) przed stymulacją pozostałych gatunków docelowych, a następnie stymulację na 1–2 punktach po zakończeniu „kontroli nocnej” (godzinę przed i po wschodzie słońca).

Gatunki uzupełniające i dodatkowe

Nie wykonuje się stymulacji gatunków uzupełniających (puszczyk [kod SXA], uszatka [AO]), ani dodatkowych (płomykówka [TA], pójdzka [AN], uszatka błotna [AF], puszczyk mszarny [SXN]), jednak odnotowywane są one na punktach stymulacji i poza nimi w przypadku ich stwierdzenia podczas kontroli.

4.3 Stymulacja głosowa

Kolejność odwiedzanych przez obserwatora w trakcie kontroli punktów jest dowolna, podobnie jak sposób w jaki obserwator dotrze do punktu stymulacji. Należy dążyć do tego, aby podczas kolejnych kontroli kolejność odwiedzania punktów stymulacji była różna, np. odwrotna.

Na każdym z dziewięciu punktów podczas „kontroli nocnej” należy odtworzyć głosy trzech gatunków docelowych według następującej kolejności:

- ▶ **AFU** (1 min. stymulacji + 5 min. nasłuchu) ▶ **SXU** (1 min. stymulacji + 2 min. nasłuchu) ▶ **BB** (1 min. stymulacji + 2 min. nasłuchu) ▶ 8 min. nasłuchu

Jak wynika z powyższego, na każdym punkcie stymulacji podczas „kontroli nocnej” obserwator spędza 20 minut.

Stymulację sóweczki należy wykonać na co najmniej trzech wybranych punktach według następującego schematu:

- ▶ **GP** (1 min. stymulacji + 2 min. nasłuchu) ▶ **GP** (2 min. stymulacji + 5 min. nasłuchu)

Na każdym z punktów stymulacji sóweczki obserwator spędza 10 minut.

Głośność stymulacji powinna być zbliżona do siły głosu danego gatunku sowy. Stymulacja powinna być prowadzona ciągle - bez przerw. Wyjątkiem jest sóweczka – zaprzestajemy stymulacji w momencie wykrycia gatunku.

W stymulacji na punkcie bardzo przydatna jest obecność dwóch obserwatorów – w tym jednego oddalonego o 50–100 m od źródła stymulacji. Ułatwia to „wychwycenie” odzywających się w trakcie stymulacji ptaków oraz określenie kierunku i odległości.

4.4 Zapis wyników

Po dotarciu na rzeczywisty punkt stymulacji obserwator odnotowuje na odpowiednim formularzu (z właściwym nr punktu): współrzędne punktu, warunki atmosferyczne oraz godzinę rozpoczęcia stymulacji.

Po zakończeniu stymulacji obserwator odnotowuje w formularzu wszystkie stwierdzone (słyszane i widziane) osobniki spośród sześciu gatunków sów (posługując się kodami literowymi). Odległość należy określić jak najdokładniej. Kierunek do stwierdzonego osobnika określany jest azymutem.

Zapis w kolumnie „Czas reakcji” dotyczy osobników sów z gatunków podstawowych. Nagrania dla ułatwienia zawierają „znacznik” pomiędzy pierwszą a drugą minutą nasłuchu pozwalający precyzyjnie określić czas reakcji na stymulację.

5. Bezpieczeństwo obserwatora i konieczne wyposażenie

Z uwagi na fakt, że kontrole mogą odbywać się w trudnym terenie, obserwator powinien zachować szczególną ostrożność. Z racji prowadzenia monitoringu w godzinach nocnych zaleca się, aby obserwatorzy byli wyposażeni w naładowane telefony komórkowe. Osoby wykonujące liczenia samotnie powinny informować inną osobę o miejscu i godzinie wykonywanej kontroli.

Każdy obserwator powinien być koniecznie wyposażony w:

- (1) odtwarzacz (wskazany odtwarzacz plików MP3) z odpowiednio silnym głośnikiem;
- (2) GPS (współrzędne w formacie dziesiętnym);
- (3) kompas lub GPS z dokładnym kompasem elektronicznym;
- (4) latarka (wskazane posiadanie dwóch źródeł światła na ewentualność awarii jednego z nich lub np. słabej i mocnej latarki, która może posłużyć do oświetlania ptaków podlatujących, lecz nie odzywających się);
- (5) odpowiednie obuwie (ciepłe i wodoodporne) i ubranie (gwarantujące komfort cieplny);
- (6) prowiant (kontrola jest długotrwała i wymaga sporo energii).

6. Charakterystyka gatunków

6.1 Puchacz

Puchacz jest najrzadszym i największym gatunkiem sowy włączonym do programu Monitoringu Lęgowych Sów Leśnych. Jego krajową liczebność ocenia się na 250-280 par. Główne lęgowiska to Lubelszczyzna, Kotlina Biebrzańska oraz Ziemia Kłodzka. Dość liczne, aczkolwiek rozproszone populacje występują też na Pomorzu Zachodnim oraz w Karpatach.

Sowa ta zasiedla lasy o bardzo zróżnicowanej strukturze siedliskowej. Szczególnie istotna jest bliskość dużych powierzchni otwartych, które są dla niej atrakcyjnym miejscem żerowiskowym. Mogą to być zbiorniki wodne, rozległe łąki, torfowiska, halizny, a coraz częściej agrocenozy. Jest to gatunek skrajnie terytorialny, osiadły.

Puchacz, jak każda sowa, nie buduje gniazda, wygrzebuje jedynie płytką nieckę gniazdową. Lęgi zakłada często w gniazdach ptaków szponiastych lub bociana czarnego. Może również zasiedlać sztuczne platformy gniazdowe. W przypadku braku odpowiednich gniazd na drzewach może gniazdować na ziemi, najczęściej u podnóża drzewa, pod wykrotami lub na kępach otoczonych wodą. W górach preferuje półki skalne, ściany głębokich jarów, lub strome zbocza z rumoszem skalnym.

Składa 1–4 (zwykle 2–3) białe jaja od końca lutego do początku kwietnia. Nie wszystkie pary przystępują corocznie do lęgów. Samica wysiaduje około 35 dni. Młode klują się nierównocześnie i po 5 tygodniach opuszczają gniazdo.

6.2 Puszczyk uralski

Puszczyk uralski gniazduje bardzo nielicznie na południowym wschodzie kraju, sporadycznie na północy. Krajowa liczebność, oceniana na 750–1 000 par i wzrasta w ostatnich latach, co jest połączone z rozszerzaniem zasięgu w kierunku północnym.

Ulubionym siedliskiem lęgowym puszczyka uralskiego są stare, prześwietlone drzewostany o słabo rozwiniętym podszyciu. Najczęściej są to buczyny z domieszką drzew iglastych lub bory sosnowe. Ważna jest obecność otwartych terenów w obrębie terytorium, które są wykorzystywane, jako miejsca łowieckie. Jest to gatunek wybitnie terytorialny, osiadły, a także monogamiczny.

Najczęstszym miejscem gniazdowym są duże, półotwarte dziuple. Może również gniazdować w gniazdach ptaków szponiastych, spróchniałych wierzchołkach pni drzew oraz w odpowiedniej wielkości budkach lęgowych. Termin rozpoczęcia okresu lęgowego uzależniony jest od obfitości pokarmu oraz warunków pogodowych. W Polsce okres składania jaj najczęściej przypada na połowę marca. Podczas niekorzystnych warunków większość lęgów może się nie odbyć. Wielkość zniesienia wynosi od 1 do 6 jaj i uzależniona jest od obfitości gryzoni. Jaja składane są co 2–3 dni, a wysiadywanie trwa 27–29 dni. W podobnej, asynchronicznej kolejności wykluwają się pisklęta, które po 4 tygodniach opuszczają gniazdo.

6.3 Włochatka

Głównymi regionem występowania w Polsce włochatki są góry, przedgórze oraz przyległe kompleksy leśne południowej Polski, a także północna część kraju z Pomorzem, Mazurami oraz Podlasiem. Sporadyczne lęgi mogą odbywać się na terenie całego kraju. Jest to gatunek wykazujący silne fluktuacje liczebności, a jego krajowa liczebność i rozmieszczenie wciąż pozostają słabo rozpoznane.

Wymogi siedliskowe włochatki są zróżnicowane regionalnie, jednak generalnie preferuje drzewostany iglaste, często z gęstym podszytem. Może gniazdować też w buczynach. Ważna jest obecność terenów otwartych w terytorium, w których może polować. Jest to gatunek wędrowny, mogący co roku zajmować bardzo oddalone od siebie terytoria. Występuje u niego zjawisko poligynii.

Najczęstszym miejscem gniazdowym włochatki są dziuple dzięcioła czarnego. Może zajmować też specjalnie przeznaczone dla niej budki lęgowe. Okres składania jaj trwa od początku kwietnia do początku czerwca. Wielkość lęgu wynosi zwykle 3–7 jaj. Jaja składane są asynchronicznie co 2 dni co przekłada się na klucie piskląt. Okres wysiadywania trwa średnio 4 tygodnie. Przebywają one w dziupli ponad 30 dni, a potem karmione są przez rodziców jeszcze przez 5–6 tygodni. W części lęgów samica zaprzestaje karmienia piskląt na kilka dni przed ich wylotem z gniazda.

6.4 Sóweczka

Sóweczka to bardzo nieliczny lęgowy gatunek na terenie kraju jednocześnie będący w ekspansji i zasiedlający coraz większą część kraju. Występuje w większości rozległych kompleksów leśnych. Jest to nasza najmniejsza sowa oraz jedyny, spośród objętych monitoringiem, gatunek o aktywności dziennozmierzchowej.

Sóweczka preferuje stare drzewostany o zróżnicowanej strukturze z dużą ilością dziupli. Najczęściej są to siedliska borowe, bądź lasy mieszane. Często unika obecności innych gatunków sów w pobliżu miejsca lęgowego, co jest przystosowaniem antydrapieźniczym. Łowiska mogą być znacznie oddalone od stanowiska lęgowego. Jest to gatunek terytorialny.

6.5 Puszczyk

Jest to najpospolitsza w Polsce, średniej wielkości sowa występująca na terenie całego kraju. Liczebność jej populacji oceniono szacunkowo na ponad 50 000 par.

Puszczyk może gniazdować niemal w każdym środowisku, zarówno w lasach, jak i w krajobrazie polno-łąkowym, agrocenozach, wsiach, a także miastach. W lasach preferuje starsze drzewostany o zróżnicowanej strukturze.

Najczęstszym miejscem gniazdowania puszczyka w lasach są naturalne dziuple. Może też zajmować dziuple dzięcioła czarnego, budki lęgowe, a w przypadku braku tych miejsc gniazda ptaków szponiastych lub wykroty. Poza lasem może gniazdować w kominach, na strychach i w różnego typu budowlach. Sezon lęgowy jest u tego gatunku bardzo rozciągnięty i rozpoczyna się wcześniej w miastach (od końca stycznia), niż w lasach (od marca). Samica składa 1–6 (średnio 2–5) jaj w odstępach 2 dniowych. Wysiadywanie trwa ponad 4 tygodnie i w podobnych odstępach klują się młode. Po ponad 4 tygodniach opuszczają gniazdo, ale przez następne trzy miesiące mogą pozostać jeszcze pod opieką rodziców. Po tym okresie są przez nich przeganiane i to jest najtrudniejszy okres w ich życiu, nawet 90% młodych puszczyków może nie dożyć dorosłości.

6.6 Uszatka

Uszatka jest gatunkiem pospolicie występującym na terenie kraju. Liczebność jej ocenia się w szerokim zakresie na 8 000–25 000 par.

Uszatka występuje w zadrzewieniach śródpolnych, na skrajach dużych kompleksów leśnych, czasem przy zrębach, lub w parkach miejskich. W celach łowieckich wykorzystuje powierzchnie otwarte, gdzie poluje głównie na norniki. Ze względu na wąską specjalizację pokarmową u uszatki można obserwować silne fluktuacje liczebności. Nie jest to gatunek silnie terytorialny i w przypadku dużych zagęszczeń gryzoni może gniazdować w luźnych półkoloniach.

Sowa ta gniazduje w starych gniazdach ptaków krukowatych oraz szponiastych. W przypadku braku takich miejsc może odbywać lęgi na ziemi. Zajmuje też chętnie, w niektórych rejonach, specjalne wiklinowe kosze, które imitują gniazdo. Okres lęgowy trwa od marca i może być rozciągnięty w czasie. Samica składa zazwyczaj 4–6 (zakres: 1–8) niemal okrągłych jaj w odstępach około 2 dniowych i wysiaduje przez około 4 tygodnie. Pisklęta klują się asynchronicznie i wychodzą z gniazda po około 25 dniach. Choć po 35 dniach potrafią już latać, to pod opieką rodziców pozostają przez około 2 miesiące.

7. Informacje końcowe

7.1. Koordynacja liczeń

Koordynacja jednostopniowa na poziomie krajowym. Więcej informacji dostępnych na stronie internetowej: <https://monitoringptakow.gios.gov.pl/struktura.html>.

7.2. Konieczność uzyskania zezwoleń

Wykonanie liczeń na stanowiskach położonych na terenach objętych ochroną obszarową wymaga uzyskania stosowanych zezwoleń od organów administracji państwowej. Odpowiedzialny za to jest koordynator monitoringu. Obserwator jest odpowiedzialny za uzgodnienie wstępu na teren prywatny z właścicielem lub zarządcą. Przed wykonaniem kontroli może on się zwrócić do koordynatora krajowego o pomoc w zorganizowaniu pozwoleń na wstęp.

7.3. Odsyłanie wyników

Wyniki kontroli należy przekazać wypełniając formularze w Portalu Obserwatora Monitoringu Ptaków Polski (<http://monitoringptakow.gios.gov.pl/MPP2/login>), należy to zrobić niezwłocznie po zakończeniu prac terenowych. Alternatywnie wyniki można przesłać do koordynatora krajowego wypełniając aktualny wzór formularza Excel (<https://monitoringptakow.gios.gov.pl/instrukcje-i-formularze.html>).

W obu wypadkach wyniki należy przekazać maksymalnie do 30 czerwca.

Opracowanie: *Paweł Szczepaniak, Sławomir Rubacha*

wersja 1: 2010 r.

wersja 2: 2020 r.

wersja 3: 2025 r.

Zmiany merytoryczne wprowadzone do metodyki

luty 2025

– **Korekta terminu kontroli drugiej**

W związku z coraz cieplejszymi wiosnami i przyspieszeniem sezonu lęgowego kontrole przeprowadzane w ostatniej dekadzie kwietnia nie przynoszą wystarczających do monitoringu danych. Dlatego zdecydowano się **skrócić termin kontroli drugiej do 20 kwietnia (dotychczas do 30 kwietnia)** a w przypadku zalegania pokrywy śnieżnej (lub intensywnych roztopów na terenach górskich) **termin skrócono do 20 maja (dotychczas do 31 maja)**.

– **Przeniesienie kontroli „sówczkowej” na termin pierwszej kontroli**

Zmiana spowodowana coraz lepszym rozpoznaniem sytuacji sówczki w kraju, jak również jej ekspansją i możliwościami badania jej na wielu obszarach równoległe. Kontrola sówczki w kwietniu znacznie zaniża liczbę wykrytych sówczek co potwierdzają wyniki przeprowadzone na Pomorzu oraz analiza obserwacji gatunku na podstawie danych z portalu Ornitho.pl.

Z uwagi na powyższe kontrolę sówczki należy wykonywać w terminie 10-31 marca (dotychczas 1-30 kwietnia).